

Optužbe protiv Svjetske trgovinske organizacije: problem trgovanja resursima

Marečić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:035719>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

ANA MAREČIĆ

**OPTUŽBE PROTIV SVJETSKE TRGOVINSKE
ORGANIZACIJE:
PROBLEM TRGOVANJA RESURSIMA**

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
DVOPREDMETNI SVEUČILIŠNI STUDIJ ENGLESKOG JEZIKA I
KNJIŽEVNOSTI I FILOZOFIJE

OPTUŽBE PROTIV SVJETSKE TRGOVINSKE
ORGANIZACIJE:
PROBLEM TRGOVANJA RESURSIMA

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Etika međunarodnih odnosa

Mentor: Doc. dr. sc. Nebojša Zelič

Student/studentica: Ana Marečić

Studijski smjer: Dvopredmetni sveučilišni studij engleskog jezika i
književnosti i filozofije

JMBAG: 00090751998

Rijeka, rujan 2019.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad s naslovom OPTUŽBE PROTIV SVJETSKE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE: PROBLEM TRGOVANJA RESURSIMA izradila samostalno pod mentorstvom prof. dr. sc./izv. prof. dr. sc./doc .dr. sc Nebojše Zeliča.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkog rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju završnog rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u završnom radu na uobičajen, standardan način, citirala sam i povezala s fusnotama i korištenim bibliografskim jedinicama. Rad je pisan u duhu hrvatskoga jezika.

Suglasna sam s objavom završnog rada na službenim stranicama Fakulteta.

Student/studentica

Ana Marečić

SAŽETAK

Diljem svijeta milijuni stanovnika svakodnevno trguju ukradenim proizvodima. Auti koje voze, mobiteli kojima razgovaraju te nakit i odjeća koju nose, dio su lanca međunarodne trgovine resursima. Svi ti proizvodi nastali su od ukradenih sirovina otetih iz ruku potplaćenih radnika negdje daleko od očiju potrošača. Jedna od važnijih kritika međunarodne trgovine danas jest ta da njeni trenutni zakonski okviri omogućavaju prodaju i daljnju preradu ukradenih sirovina .

KLJUČNE RIJEČI: *demokracija, legitimitet, trgovanje resursima, globalno siromaštvo*

SADRŽAJ

1	UVOD.....	1
2	PROKLETSTVO RESURSA – KRAĐA POD OKRILJEM TRGOVINE	2
2.1	EKVATORIJALNA GVINEJA.....	3
2.2	NORVEŠKA KAO IZUZETAK.....	6
3	VLASNIŠTVO NAD RESURSIMA I PRAVO NA PRODAJU	8
3.1	MINIMALNI UVJETI.....	9
4	FREEDOM HOUSE.....	10
4.1	GRAĐANSKE SLOBODE.....	10
4.2	POLITIČKA PRAVA	10
5	JAČANJE PRAVA VLASNIŠTVA POMOĆU TRGOVINSKE POLITIKE	12
5.1	Princip zaklade i tarife.....	12
6	PRIVILEGIJA RESURSA	14
7	JAČANJE DEMOKRACIJE	17
8	GLOBALNA DIVIDENDA NA RESURSE.....	19
9	ZAKLJUČAK	21
10	LITERATURA.....	22
11	KAZALO KRATICA	23
12	POPIS PRILOGA.....	24

1 UVOD

Pretpostavlja se da svakim danom tisuće ljudi umire kao posljedica ratovanja među pripadnicima oružanih skupina koje se međusobno bore za prevlast nad resursima. Oni, koji prežive ratovanje, osuđeni su na mukotrpan rad u neadekvatnim uvjetima, a sve kako bi zadovoljili enormne potrebe međunarodnog tržišta.

Trgovina se općenito smatra neutralnim činom.¹ Trgujući s represivnim režimima, vlade zapadnih zemalja priznaju diktatorima pravo na prodaju resursa, a time istovremeno priznaju i diktatorovo pravo na legitimnu vlast nad tim resursima. Ovakav način trgovanja otvara brojna etička pitanja s obzirom da daje legitimitet režimu koji to nije, a time i dodatno otežava život onima nad kojima taj režim vlada².

Cilj ovog rada je prikazati kako naše svakodnevne potrošačke navike utječu na najsiromašnije stanovnike svijeta. Rad ću započeti prikazom problema koji proizlaze iz trenutnog načina trgovanja resursima. Zatim ću, na primjeru Ekvatorijalne Gvineje, prikazati kako zbog loše trgovinske prakse, resursi neke zemlje mogu postati prepreka za njen razvoj.

Kako bi pokazala da problem ne nastaje zbog same prisutnosti resursa, već zbog loših trgovinskih pravila spomenuti ću i Norveški način upravljanja resursima koji uvelike doprinosi ekonomskom i društvenom razvoju zemlje.

U glavnom dijelu rada prikazati ću neka od mogućih rješenja za koje smatram da itekako mogu doprinijeti rješavanju problema trgovanja ukradenim resursima. S obzirom da je prethodno navedeni problem usko povezan sa globalnim siromaštvom, prikazati ću kako reforma trenutnih trgovinskih pravila može doprinijeti smanjenju globalnog siromaštva.

¹ Vlade zapadnih zemalja trguju sa državama iako ne podržavaju represivne režime koji su u njima na vlasti.

² (Singer, 2005)

2 PROKLETSTVO RESURSA – KRAĐA POD OKRILJEM TRGOVINE

Da bismo razumjeli kako naše svakodnevne potrošačke navike imaju katastrofalne posljedice na stanovnike zemalja koje niti ne poznajemo, trebamo se vratiti na sam početak proizvodnog lanca. Većina stanovnika nije ni svjesna što je potrebno za izradu proizvoda koje koriste u svakodnevnom životu. Prije nego što su stigli na naše tržište, proizvodi poput cipela, krema i dječjih igračaka bili su samo sirova nafta u afričkim dubinama.

S obzirom da danas nafta pokreće svijet, s razlogom možemo očekivati da su zemlje, koje su u posljednjim desetljećima na svom teritoriju pronašle naftu, ubrzo postale jedne od najbogatijih zemalja svijeta. No, stručnjaci diljem svijeta upozoravaju na nešto sasvim suprotno; istraživanja su pokazala da je stopa siromaštva mnogo veća u zemljama koje su bogate prirodnim resursima. Za nerazvijene zemlje prirodni resursi postali su prokletstvo, a ne prednost. Ovaj fenomen pogađa zemlje koje većinu svojih prihoda ostvaruju putem prodaje nafte, zemnog plina i dijamanata. U takvim zemljama postoji veći rizik od mogućih sukoba, u njima su na vlasti represivni režimi i diktature te one pokazuju manju stopu gospodarskog rasta³.

Postoji nekoliko razloga zbog kojih prisutnost prirodnih bogatstava na teritoriju neke zemlje može dovesti do velike patnje njenih građana. Prvi razlog je da je eksploatacija sirovina veoma unosan i privlačan posao. Tko god preuzme vlast nad sirovinama, automatski drži svu moć u svojim rukama. Diktatorima na vlasti nije važno u kakvim uvjetima žive njihovi građani jer oni ionako ne ovise o volji naroda. Oni novac koriste kao mito i kao način zastrašivanja te u konačnici njihova moć sve više i više raste. Drugi razlog je da prisutnost resursa povećava rizik od sukoba za prevlast nad tim resursima. Brojne skupine će se boriti da preuzmu moć nad tim sirovinama jer postoji velika potražnja za njima. „Kada svrgavanje vlade ne bi sa sobom donosilo i nadzor nad zaradom od nafte, napast da se to učini bila bi utoliko manja.“⁴ I treće, ovisnost o resursima je također povezana s lošim zdravstvenim sustavom, većim stopama siromaštva i nepismenosti te s lošim životnim standardom općenito. Brojna istraživanja uključujući ono Michaela Rossa, politologa na kalifornijskom sveučilištu, pokazala su da što više neka zemlja ovisi o izvozu sirovina, to je njen životni standard lošiji. „Ovisnost o rudnom bogatstvu pokazivala je

³ (Wenar, 2008)

⁴ (Singer, 2005)

visoki stupanj korelacije s visokim razinama siromaštva te neuobičajeno visokim razinama korupcije, autoritarnom vlašću, vojnom potrošnjom i građanskim ratom.“⁵

U svojoj studiji objavljenoj 2000. godine, Paul Collier i Anke Hoeffler analiziraju podatke o građanskim ratovima u periodu od 1960. do 1990. godine, te nastoje predvidjeti faktore koji utječu na nastanak građanskog rata na nekom području.⁶ Navedena studija također prikazuje povezanost između prirodnih resursa i učestalosti i trajanja sukoba. „Jedan od faktora koji utječe na učestalost pobune je i dostupnost prihoda. Prikazali smo da izvoz primarne robe znatno povećava rizik od nastajanja sukoba. Ovo smo interpretirali na način da, zbog prilika koje izvoz takve roba pruža, pobuna postaje atraktivnija i vjerojatnija“.⁷

Postoji nekoliko primjera koji pokazuju kako prirodna bogatstva neke zemlje mogu zaista postati prokletstvo za njen narod. Jedan od primjera je Nigerija koja gotovo četvrtinu svog bruto domaćeg proizvoda ostvaruje putem prodaje nafte.⁸ Od 1970 - tih do 2000 - tih godina stopa siromaštva je porasla s 36 na 70 posto dok je istovremeno nigerijska vlada uprihodila milijune i milijune dolara od prodaje nafte⁹. Drugi primjer je Sierra Leone, država smještena na obali Atlantskog oceana, poznatija po svojim „krvavim dijamantima“. Tijekom 1990-tih godina pobunjenici su, koristeći se brutalnim metodama nad lokalnim stanovništvom, preuzeli kontrolu nad bogatim nalazištima dijamanta te ih prodavali internacionalnim kompanijama poput De Beersa. Sav prihod od prodaje iskoristili su za daljnju kupovinu oružja te tako dodatno ojačali svoj položaj.¹⁰

2.1 EKVATORIJALNA GVINEJA

Kao poseban primjer Wenar u svojem članku „*Property Rights and the Resource Curse*“ izdvaja Ekvatorijalnu Gvineju, siromašnu afričku državu kojom još od 1979. godine vlada Theodoro Obiang. Tijekom 90 - tih godina na području Ekvatorijalne Gvineje pronađene su velike količine nafte te je ona ubrzo postala jedan od najvećih izvoznika nafte u Africi. Wenar ističe kako je u vrijeme pisanja članka, Ekvatorijalna Gvineja bila četvrta na svijetu po dohotku, točnije imala je 15% veći prihod po glavi stanovnika od Sjedinjenih Američkih Država.

⁵ (Citat u Singer, 2005)

⁶ (Collier & Hoeffler, 2004)

⁷ (Collier & Hoeffler, 2004, str. 588) Vlastiti prijevod

⁸ (Singer, 2005)

⁹ (Wenar, 2008)

¹⁰ (Wenar, 2008)

Do danas, stvari se nisu mnogo promijenile. Ekvatorijalna Gvineja je i dalje jedan od najvećih izvoznika nafte u Africi, no sav prihod od prodaje i dalje ostaje u rukama vladajuće obitelji dok većina stanovništva živi ispod granice siromaštva. Obiangov režim se koristi prihodima od nafte kao bi zadržao svoj položaj na čelu te države, uklanjajući pritom sve one koji se usprotive njegovoj vladavini. Unatoč velikim prihodima, koje Ekvatorijalna Gvineja ostvaruje prodajom nafte, nikakav napredak nije zabilježen na području zdravstvene skrbi i obrazovanja. Prema izvješću Ujedinjenih Naroda (dalje u tekstu UN) o ljudskom razvoju iz 2016. godine, Ekvatorijalna Gvineja je imala bruto dohodak od 21,517 američkih dolara po glavi stanovnika. S druge strane, po indeksu ljudskog razvoja, kojim se mjeri siromaštvo, obrazovanje, životni vijek stanovnika te njihov životni standard općenito, Ekvatorijalna Gvineja se našla na 135 mjestu od ukupno 188 zemalja.¹¹ Usporedbe radi, slične prihode po glavi stanovnika imaju države poput Mađarske, Hrvatske i Latvije koje, po indeksu ljudskog razvoja, ipak pripadaju razvijenijim državama svijeta.

Kako je istaknuto na službenim stranicama UN-a, Human development index; hrv. Indeks ljudskog razvoja (dalje u tekstu HDI) je stvoren kako bi se naglasilo da kriterij za procjenu razvoja neke zemlje trebaju biti ljudi i njihove sposobnosti, a ne njen ekonomski rast. UN također navodi kako se HDI također može koristiti i kako bi se preispitale političke odluke neke zemlje. Postavlja se pitanje kao je moguće da dvije zemlje koje ostvaruju jednake prihode imaju toliko različite indekse ljudskog razvoja.¹²

¹¹ UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME: Human Development Reports

¹² UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME: Human Development Reports
<http://hdr.undp.org/en/content/copyright-and-terms-use>

TABLE 1 HUMAN DEVELOPMENT INDEX AND ITS COMPONENTS

HDI rank	Human Development Index (HDI)	Life expectancy at birth	Expected years of schooling	Mean years of schooling	Gross national income (GNI) per capita	GNI per capita rank minus HDI rank	HDI rank
	Value	(years)	(years)	(years)	(2011 PPP \$)		
124	0.645	75.2	11.7	6.5 ¹	4,747	16	124
125	0.640	72.1	10.7	6.3	7,063	-4	126
125	0.640	65.1	11.7	6.7 ¹	9,770	-10	126
127	0.630	66.5	10.3	6.4 ¹	6,884	-5	125
127	0.630	69.3	11.7 ¹	6.7 ¹	3,291	22	126
129	0.627	69.6	11.3	10.4 ¹	2,601	30	129
130	0.625	73.3	11.2	6.2	4,906	11	130
131	0.624	69.3	11.7	6.3 ¹	5,663	-4	131
132	0.607	69.9	12.5	9.1 ¹	7,001	-12	132
133	0.605	68.5	12.5	4.4 ¹	5,371 ¹	-1	133
134	0.587	72.1	10.8 ¹	6.8 ¹	2,805	23	134
135	0.582	67.9	11.1	6.3 ¹	5,503	-7	135
135	0.582	57.9	9.2 ¹	5.5 ¹	21,517	-20	137
137	0.580	66.2	11.9	7.0 ¹	2,475	23	136
138	0.580	66.6	10.8	5.2 ¹	5,049	-2	137
139	0.579	72.0	10.2	5.2 ¹	3,341	8	140
139	0.579	61.5	11.5	6.9 ¹	3,039	5	140
139	0.579	60.8	12.5	6.9 ¹	3,464	7	139
142	0.574	66.6	12.0	5.3	3,079	12	142
143	0.563	68.8	10.9	4.7 ¹	3,095	10	143
144	0.560	70.0	12.2	4.1 ¹	2,337	19	144
145	0.556	66.1	9.1 ¹	4.7 ¹	4,943	-6	146
146	0.555	62.2	11.1	6.3 ¹	2,801	10	147
147	0.550	66.4	8.1	5.1	5,031	-10	148

Slika 1 Loš rezultat Ekvatorijalne Gvineje u ukupnom poretku zemalja UN-ovog izvješća o ljudskom razvoju iz 2016.godine.

Postoji veliki nesrazmjer između prihoda koje ostvaruje Ekvatorijalna Gvineja i ekstremnog siromaštva u kojem se nalaze njeni stanovnici. Očekivani životni vijek niži je nego u ostalim afričkim državama, životni uvjeti su podjednaki dok su prihodi po glavi stanovnika i do nekoliko puta veći od regionalnog prosjeka.

Kao što je prethodno navedeno, Ekvatorijalna Gvineja ima jednake prihode kao Hrvatska, no nižu stopu razvoja što bi značilo da postoje brojni propusti u načinu na kojim se tom zemljom vlada. Problem o kojem govore brojni stručnjaci i humanitarne organizacije vidljiv je iz gore navedene tablice. Unatoč velikim prihodima i bogatim zalihama nafte, Ekvatorijalna Gvineja i dalje ostaje jedna od najsiromašnijih država svijeta.

No, resursi su samo dio problema. Prokletstvo resursa ne nastaje zbog same prisutnosti prirodnih resursa, već zbog loših trgovinskih pravila koja omogućavaju nelegitimnim¹³ vladama da njima trguju. „Do prokletstva resursa dolazi zbog neuspjeha institucija da primijene prava vlasništva. Ovaj nedostatak u sustavu globalne trgovine omogućava diktatorima i pobunjenicima da prisvoje novac koji potrošači diljem svijeta svakodnevno troše na razne proizvode. Blagoslov resursa postaje prokletstvo onda kada je tiranima dozvoljeno prodavati sirovine neke zemlje unatoč tome što guše narodni otpor“.¹⁴

¹³ Vlada neke zemlje se smatra legitimnom ako ima podršku njenih stanovnika.

¹⁴ (Wenar, 2008, str. 9) Vlastiti prijevod

2.2 NORVEŠKA KAO IZUZETAK

Neće se sve zemlje bogate resursima nužno naći u istoj situaciji. Postoji nekoliko zemalja čiji stanovnici, zahvaljujući pravilnoj regulaciji i raspodjeli prihoda od prodaje nafte, imaju velike koristi od naftne industrije. Najpoznatiji primjer je Norveška koja se našla na prvom mjestu ljestvice UN-ovog izvješća o ljudskom razvoju. Ukupni prihod po glavi stanovnika tada je procijenjen na 67,614 američkih dolara.¹⁵

TABLE 1 Human Development Index and its components

HDI rank	Human Development Index (HDI)	Life expectancy at birth	Expected years of schooling	Mean years of schooling	Gross national income (GNI per capita)	GNI per capita rank, minus HDI rank	HDI rank	
	Value	(years)	(years)	(years)	(2017 PPP \$)	2015	2014	
VERY HIGH HUMAN DEVELOPMENT								
1	Norway	0.949	81.7	17.7	12.7	67,614	5	1
2	Australia	0.934	82.5	20.4 ^a	13.2	42,822	19	3
2	Switzerland	0.933	83.1	16.0	13.4	54,364	7	2
4	Germany	0.926	81.1	17.1	13.2 ^a	45,000	13	4
5	Denmark	0.925	80.4	19.2 ^b	12.7	44,519	13	6
5	Singapore	0.925	83.2	15.4 ^d	11.6	70,162 ^a	-3	4
7	Netherlands	0.924	81.7	18.1 ^b	11.9	46,526	8	6
8	Ireland	0.923	81.1	18.6 ^a	12.3	43,798	11	8
9	Iceland	0.921	82.7	19.0 ^b	12.2 ^a	37,865	20	9
10	Canada	0.920	82.2	16.3	13.1 ^f	42,542	12	9
10	United States	0.920	79.2	16.5	13.2	53,245	1	11
12	Hong Kong, China (SAR)	0.917	84.2	15.7	11.6	54,265	-2	12
13	New Zealand	0.915	82.0	19.2 ^b	12.5	32,870	20	13
14	Sweden	0.913	82.3	16.1	12.3	46,251	2	15
15	Liechtenstein	0.912	80.2 ^a	14.6	12.4 ^b	75,065 ^{cd}	-11	14
16	United Kingdom	0.909	80.8	16.3	13.3	37,331	10	16
17	Japan	0.903	83.7	15.3	12.5 ^c	37,268	10	17
18	Korea (Republic of)	0.901	82.1	16.6	12.2	34,541	12	18
19	Israel	0.899	82.6	16.0	12.8	31,715	16	19
20	Luxembourg	0.898	81.3	13.9	12.0	62,471	-12	20
21	France	0.897	82.4	16.3	11.6	38,885	4	22
22	Belgium	0.896	81.0	16.6	11.4	41,243	1	21
23	Finland	0.895	81.0	17.0	11.2 ^f	38,888	1	23
24	Austria	0.893	81.6	15.9	11.3 ^a	43,608	-4	24
25	Slovenia	0.890	80.6	17.3	12.1	29,864	13	25
26	Italy	0.887	83.3	16.3	10.8	33,575	6	27
27	Spain	0.884	82.8	17.7	9.8	32,779	7	26
28	Czech Republic	0.878	79.8	16.8	12.9	28,144	11	28
29	Greece	0.866	81.1	17.2	10.5	24,808	16	29

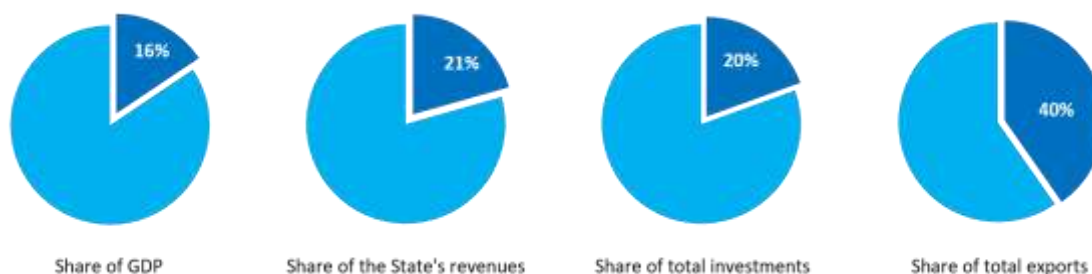
Slika 2 Norveška se našla na prvom mjestu UN-ovog izvješća o ljudskom razvoju iz 2016. godine.

Naftna industrija ima ključnu ulogu u ekonomskom i socijalnom razvoju Norveške. Neto prihod koji je Norveška ostvarila od naftne industrije u 2018. godini iznosi 251 milijardu norveških kruna.¹⁶ Norveški načini upravljanja prihodima ostvarenima od prodaje nafte osiguravaju visok životni standard svojih građana. Ako uzmemo u obzir

¹⁵ UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME: Human Development Reports

¹⁶ The Government's Revenues <https://www.norsketpetroleum.no/en/economy/governments-revenues/> Source: National Accounts, Revised national budget 2019

cjelokupnu norvešku industriju, sektor nafte i plina je najveći s obzirom na prihode koje generira, udio u norveškom BDP-u, broj investicija i izvoze.

Slika 3 Makroekonomski pokazatelji za naftni sektor u 2019.

Kao što je ovdje vidljivo, ovakav način upravljanja osigurava da ostvareni prihodi pridonose razvoju cjelokupnog društva. „*Jedan od glavnih principa Norveškog upravljanja naftnim resursima je taj da eksploatacija, razvoj i proizvodnja moraju dovesti do maksimalne dobiti za narod. Prihodi od prodaje moraju pripasti državi te tako doprinijeti društvu u cjelini*“. Glavni razlog za to su ogromni prihodi koji se mogu dobiti proizvodnjom naftnih sirovina. S obzirom da te sirovine pripadaju narodu, norveška država sudjeluje u stvaranju dobiti putem oporezivanja i putem sistema poznatijeg kao SDFI.¹⁷

17 The Government's Revenues <https://www.norsketroleum.no/en/economy/governments-revenues/>
Izvor: National Accounts, Revised national budget 2019; SDFI: State's Direct Financial Interest
Vlastiti prijevod

3 VLASNIŠTVO NAD RESURSIMA I PRAVO NA PRODAJU

Kao što je pokazano u prethodnom odlomku, Norveški sustav upravljanja resursima temelji se na pravu naroda na samoodređenje i na slobodno raspolaganje svojim prirodnim bogatstvima. Prvi članak Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima kaže da:

1. „Svi narodi imaju pravo na samoodređenje. Na temelju toga prava oni slobodno određuju svoj politički status i osiguravaju svoj gospodarski, društveni i kulturni razvoj.
2. Svi narodi mogu slobodno raspolagati svojim prirodnim bogatstvima i izvorima za svoje osobne ciljeve bez ugrožavanja obveza koje proizlaze iz međunarodne gospodarske suradnje temeljene na načelu uzajamne koristi i međunarodnog prava. Ni u kojem slučaju se neki narod ne smije lišiti sredstava za svoj opstanak.
3. Države članice ovoga Pakta, uključujući i one koje su odgovorne za upravu nad ne samoupravnim područjima i područjima koja se nalaze pod njihovim starateljstvom, dužne su promicati ostvarenje prava na samoodređenje i poštivati to pravo u skladu s odredbama Povelje Ujedinjenih naroda“.¹⁸

Međunarodna trgovina danas daje potpuno krivi odgovor na pitanje o tome tko ima pravo upravljati resursima neke zemlje. Situacija sa Ekvatorijalnom Gvinejom i brojnim drugim državama jasno pokazuje da onaj tko ima moć da kontrolira neki teritorij, automatski ostvaruje pravo na prodaju resursa koji se tamo nalaze. Wenar ovo naziva „*Might Makes Right*“¹⁹ principom. Globalno tržište danas kao legitimnog vlasnika resursa prihvaća bilo kojeg pojedinca ili skupinu koja je sposobna upravljati vojnom silom na određenom teritoriju. Sposobnost nasilnog kontroliranja teritorija ne smije biti uvjet koji nekoj vladi ili režimu pruža pravo da prodaje resurse te zemlje.²⁰

Jedno od temeljnih načela trgovine kaže, da bi dovršio valjanu prodaju, prodavač mora imati pravo na prodaju.²¹ Pravo na prodaju moguće je ostvariti na dva načina. Prodavač mora ili biti vlasnik imovine koju prodaje, ili mora imati vlasnikovo dopuštenje. S obzirom da resursi neke zemlje pripadaju njenom narodu, jedini način da vlada ostvari pravo na prodaju je taj da dobije dopuštenje naroda.

¹⁸ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima usvojen na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, 16. prosinca 1966. Godine, (rezolucija br. 2200 A /XXI/) stupio na snagu 23. ožujka 1976. Godine.

¹⁹ Onaj tko ima moć nad nekim teritorijem postaje legitimni vlasnik resursa na tom području. Drugim riječima „*sila čini zakonitost*“. (Wenar, 2008)

²⁰ (Wenar, 2008)

²¹ (Wenar, 2008)

3.1 MINIMALNI UVJETI

Wenar smatra da zemlja ima pravo prodaje resursa ukoliko su ispunjena tri minimalna uvjeta. Prvi uvjet je da vlasnik, u ovom slučaju narod, ima pristup informacijama o prodaji.

*„Građani bi trebali moći dobiti informacije o tome koji resursi se prodaju, za koju cijenu te gdje ide ostvareni prihod.“*²² Drugi uvjet da vlada ostvari pravo prodaje je da narod ima mogućnost zaustaviti određenu prodaju bez da snosi teške posljedice. Režim na vlasti mora narodu osigurati načine na koje može iskazati neslaganje sa prodajom. Građani dakle *„moraju imati mogućnost mirnog izražavanja nezadovoljstva formalnim ili neformalnim putem bez straha od progona, zatvora, mučenja ili smrti.“*²³ Treći uvjet kaže da narod ne smije biti izložen ekstremnoj manipulaciji od strane režima. Narod, koji je bio podvrgnut psihološkoj manipulaciji ili sustavnom ispiranju mozgova, ne može dati privolu za prodaju.²⁴

Ovi minimalni uvjeti za Wenara su temelj koji će se koristiti za daljnje prosuđivanje o tome smiju li korporacije kupovati resurse od neke zemlje ili ne. Ako neka korporacija sumnja da režim koji je na vlasti nema pravo prodaje, ona ne bi trebala s njime trgovati. No kako bi sudovi zaista presudili protiv kompanija koje kupuju ukradene sirovine, trebat će im mjerodavno tijelo koje će moći nepristrano odrediti jesu li u nekoj zemlji ispunjeni prethodno navedeni uvjeti ili ne.²⁵

²² Kada bi ovi uvjeti bili ispunjeni to bi ujedno značilo da građani te zemlje imaju neka osnovna prava poput slobode kretanja, slobode izražavanja, slobode tiska i sl. (Wenar, 2008, str. 20)

²³ (Wenar, 2008, str. 20) Vastiti prijevod

²⁴ Iz svega navedenog slijedi da Obiang nema pravo prodavati naftu s obzirom na to da stanovnici Ekvatorijalne Gvineje nemaju pristup informacijama niti mogućnost ustanka protiv trenutnog režima.

²⁵ (Wenar, 2008)

4 FREEDOM HOUSE

Wenar smatra da je američka vlada pronašla adekvatan način za procjenu stanja u nekoj državi koristeći se izvješćem nevladine organizacije Freedom house koja ocjenjuje relevantne političke uvjete u zemljama svijeta.²⁶ Godišnje izvješće Freedom Housea bazira se na Općoj deklaraciji o ljudskim pravima te se svaka država ocjenjuje u dvije kategorije: građanske slobode i politička prava²⁷. Pritom se svakoj državi dodjeljuje ocjena od 1 do 7.

4.1 GRAĐANSKE SLOBODE

U ovoj kategoriji uzima se u obzir količina nasilja i manipulacije te prisutnost političke prisile. Ukoliko Freedom House nekoj zemlji dodjeli ocjenu 6 to znači da građani te zemlje imaju ograničena prava, te da u njoj gotovo uvijek postoje politički zatvorenici. U tu kategoriju spadaju države poput Irana. Ocjena 7 pak znači da su građani lišeni svih sloboda te da postoji opravdan strah od represije. Zemlje koje pripadaju ovoj kategoriji su Burma, Sjevera Koreja, Somalia i Sudan.

4.2 POLITIČKA PRAVA

U ovoj kategoriji ocjenjuje se koliko građani mogu utjecati na odluke onih na vrhu. Ocjena 6 znači da tim zemljama vladaju diktature, vojne hunte²⁸ i autokracije. Takvi režimi dozvoljavaju samo minimalna politička prava. Neke od država s ocjenom 6 su pak tradicionalne monarhije koje ublažavaju nedostatak političkih prava građana koristeći se diskusijama, konzultacijama s narodom i sličnim metodama. Države ocjenjene ocjenom 6 su Angola, Iran i Ruanda.

U zemljama s ocjenom 7 politička prava građana praktički ni ne postoje. U njima je prisutno ekstremno nasilje te ne postoji središnja, mjerodavna vlada. Zemlje s ocjenom 7 su Burma, Ekvatorijalna Gvineja, Sjeverna Koreja, Sudan, Sirija i Zimbabve.²⁹

Ocjena 7 iz jedne od ovih dviju kategorija, dovoljan je pokazatelj da režim te zemlje nema legitimno pravo prodavati njene resurse. Ta ocjena ujedno i služi kao upozorenje svim potencijalnim kupcima da je ovdje riječ o nelegalnoj/nelegitimnoj trgovini.

²⁶ Osnovana 1941. godine organizacija se zalaže za veća politička prava i građanske slobode te također podržava aktiviste diljem svijeta u borbi protiv represivnih režima i diktatura.

²⁷ <https://freedomhouse.org/about-us>

²⁸ Izrazom hunta označuju se skupine ljudi, obično časnika (vojne hunte), koji osvajaju vlast vojnim udarom, pučem. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=26703>

²⁹ Izvješće iz 2008. godine.

Prema izvješću iz 2018. godine Ekvatorijalna Gvineja je svrstana na popis 12 zemalja koje su najgore ocjenjene s obzirom na politička prava i građanske slobode u njima.

Worst of the Worst

Of the 49 countries designated as Not Free, the following 12 have the worst aggregate scores for political rights and civil liberties.

Country	Aggregate score
Syria	-1
South Sudan	2
Eritrea	3
North Korea	3
Turkmenistan	4
Equatorial Guinea	7
Saudi Arabia	7
Somalia	7
Uzbekistan	7
Sudan	8
Central African Republic	9
Libya	9

Slika 4 Popis 12 zemalja sa najgorim ocjenama iz kategorije političkih prava i građanskih sloboda.³⁰

„Trgovinski sporazum među demokracijama, poput onoga koji se predlaže za obje Amerike, bio bi snažno sredstvo za promicanje vrijednosti demokracija. To bi ujedno bila crna lista nelegitimnih vlada koje nemaju nikakva prava obnašanja vlasti i za koje stoga ne postoje etički preduvjeti da bi se s njima poslovalo. Ovakav ishod oduzeo bi diktatorima resurse potrebne za kupovinu oružja, plaćanje svojih pristaša i punjenje svojih bankovnih računa u Švicarskoj.“³¹

³⁰ Izvor: „FREEDOM IN THE WORLD 2018“ <https://freedomhouse.org/>

³¹ (Singer, 2005, str. 106)

5 JAČANJE PRAVA VLASNIŠTVA POMOĆU TRGOVINSKE POLITIKE

Vlade razvijenih zemalja bi trebale biti te koje će zabraniti korporacijama unutar vlastite jurisdikcije da kupuju prirodne resurse od represivnih režima. No čini se da same zabrane unutar država nisu dovoljne. Čak i kada bi se sve zapadne zemlje složile oko uvođenja zabrana, uvijek bi postojala mogućnost da će se neka država usprotiviti tome i nastaviti trgovati ukradenim sirovinama. S obzirom da ocjene Freedom Housea nisu normativne, razvijene zemlje mogu i dalje kupovati naftu od represivnih režima, čak i onda kada se većina ostalih zemalja usprotivi. Potreban je dakle neki drugi uvjet koji će osigurati da vlade razvijenih zemalja odustanu od trgovanja s nelegitimnim režimima. S obzirom da do prokletstva resursa dolazi zbog neuspjeha institucija da primijene prava vlasništva, jedno od mogućih rješenja smatra Wenar, je jačanje prava vlasništva pomoću trgovinske politike.³²

5.1 PRINCIP ZAKLADE I TARIFE

Zapadne vlade mogu postaviti mehanizme kojima će osigurati da resursi tih zemalja ostanu u vlasništvu naroda kojem pripadaju, te istovremeno spriječiti trgovanje ukradenom robom. Wenar svoju tezu objašnjava na primjeru između Sudana i SAD-a. Pretpostavimo da američke korporacije imaju zabranu kupovanja nafte od Sudana.³³ Recimo da, za Kinu, nelegitimna vlada ne predstavlja problem te ona od nje otkupi naftu u iznosu od 3 milijuna dolara. Prvi korak bi, smatra Wenar, bilo otvaranje zaklade za stanovnike Sudana.³⁴ Američka vlada bi zatim uvela tarife na uvoz kineskih proizvoda te bi taj novac spremala na račun zaklade. Ukupni iznos tarifa bi iznosio 3 milijuna dolara, što bi značilo da će stanovnici Sudana (a ne režim na vlasti) dobiti točno onaj iznos koji im i je oduzet prilikom prodaje. Novac od sankcija biti će na računu zaklade sve dok u Sudanu ne budu osigurani minimalni uvjeti za prodaju resursa. S obzirom da će se novac od sankcija u konačnici vratiti građanima Sudana, ove tarife na uvoz kineskih proizvoda osiguravaju da proizvodi koji dolaze na američko tržište nisu proizvedeni od ukradenih sirovina. Sve države će dakle uvesti tarife na uvoz kineskih proizvoda te će zajedno puniti zakladu. Jednom kada ukupni iznos dosegne iznos za koji je neki narod oštećen, države mogu prestati s tarifama na uvoz.

³² Uvođenje tarifa kao moguće rješenje ovog problema. (Wenar, 2008)

³³ Po izvješću iz 2008. Sudan ima ocjenu 7 iz obe kategorije Freedom Housea. Izvješće iz 2018. je također ocjenilo Sudan sa ocjenom 7 iz obe kategorije.

³⁴ Wenar to naziva „*Clean Hands Trust for the People of Sudan*“. (Wenar, 2008)

Wenar se nada da će to smanjiti interese bogatih zemalja da trguju s nelegitimnim vladama. Kupnja u iznosu od 3 milijuna dolara automatski za sobom povlači i tarife na uvozne proizvode u iznosu od 3 milijuna dolara. Također, sama zaklada može potaknuti stanovnike Sudana da inzistiraju od vlade da na pravilan način upravlja njihovim resursima. Stanovnici će biti dodatno motivirani činjenicom da postoji velika svota novca koja će im biti dostupna onoga trenutka kada uspiju zamijeniti postojeću vladu. Wenar smatra da postoji niz razloga zbog kojih će velika većina zemalja podržati ovu inicijativu. Osim što će pomoći građanima Sudana, uvođenje tarifa pomoći će i domaćim kompanijama jer će ih štititi od uvozne konkurencije. Tarife na uvoz strane robe mogu rezultirati i u pojačanoj domaćoj proizvodnji. Uvozni proizvodi će poskupjeti, a time će cijena domaćih proizvoda biti prihvatljivija te će oni postati dostupniji građanima. Ovaj princip može potaknuti i one na vlasti da osiguraju osnovne životne uvjete svojim građanima, a sve u svrhu dobivanja pristupa novcu iz zaklade. U svakom slučaju, narod će biti u puno boljoj poziciji nego što je sada i resursi tada možda postanu blagoslov a ne prokletstvo.³⁵

Najveća prednost ove inicijative je dakako činjenica da će se uvođenjem tarifa pomoći najpotrebitijim stanovnicima svijeta koji se i nalaze u ovakvoj situaciji zbog nemara bogatih država koje nisu spremne preispitati svoje trgovinske prakse. Princip zaklade i tarife primjenjiv je u svim zemljama, stoga se čini kao realno rješenje za današnji problem trgovanja ukradenim sirovinama.

³⁵ (Wenar, 2008)

6 PRIVILEGIJA RESURSA

Kao što je prethodno istaknuto, svaka skupina koja ima moć kontrole nad nekim teritorijem je međunarodno priznata kao legitimna bez obzira na koji način je došla na vlast. Time automatski dobiva pravo da posuđuje novac u ime te zemlje te da slobodno raspolaze prirodnim resursima³⁶. Internacionalna privilegija resursa kako ju Pogge naziva, dodatno potiče nasilno preuzimanje vlasti i građanski rat u zemljama bogatim resursima. S obzirom da vlada ne ovisi o volji naroda, ona ništa ne čini kako bi smanjila siromaštvo i poboljšala životni standard stanovnika. Tko god preuzme vlast u Nigeriji, može računati na velike prihode kojima će si dodatno ojačati položaj. „...*tijekom 28 od posljednjih 30 godina Nigerijom su vladale vojne skupine koji se su preuzele (i održale) vlast pomoću sile. Zakvaljujuci prihodima, takvi vladari nisu ovisili o volji naroda te stoga ništa nisu učinili kako bi iskorjenili siromaštvo ili potaknuli ekonomski rast.*“³⁷

Privilegija resursa za sobom povlači i problem korupcije. Ako neka skupina želi ostati na vlasti ona mora dovoljno potplatiti ostale moćnike kako bi zadržala svoj položaj na vrhu. Ukoliko to ne učini, riskira još jedno nasilno preuzimanje vlasti te gubitak položaja. Kada ne bi postojala privilegija resursa, siromašnim zemljama bi bilo izuzetno lakše ostvariti ekonomski rast te iskorijeniti siromaštvo³⁸.

Osim prava na prijenos vlasništva³⁹, pravo na posudbu dodatan je problem kojeg Pogge ističe. Svaka skupina koja vlada nad nekim teritorijem ostvaruje pravo na zajam u ime cijele zemlje. „*Korumpiranim diktatorima dopušteno je posuđivati novac od stranih zemalja ili međunarodnih kreditnih tijela, a ako se dogodi da budu svrgnuti, onda se vladu-sljednicu, temeljem potpisa prethodne vlade, smatra obaveznom da vrati pozajmicu.*“⁴⁰

U slučaju da nova vlada to odbije učiniti, suočila bi se sa štetnim posljedicama te bi bila isključena iz međunarodnih financijskih institucija. Time bi također izgubila i vlastito pravo na posudbu. Upravo iz tog razloga su takvi slučajevi rijetkost te su vlade zapravo prisiljene otplatiti dugove svojih prethodnika. S obzirom da se kao jedini kriterij uzima

³⁶ To uključuje legitimno pravo na prijenos vlasništva nad resursima.

³⁷ (Pogge, 2002, str. 113)

³⁸ (Pogge, 2002)

³⁹ Korporacija koja je otkupila naftu od indonezijskog diktatora Suharta je automatski postala vlasnik nad tim resursima, te je također i međunarodno priznata kao njihov legitiman vlasnik.

⁴⁰ (Singer, 2005)

sposobnost kontrole teritorija, nitko ne postavlja pitanje ima li neki diktator uopće pravo da posuđuje novac u ime svoje zemlje.⁴¹

Bogate zemlje nameću, a represivni režimi dodatno potiču dva aspekta međunarodnog ekonomskog poretka. „*Ove dvije privilegije znatno utječu na to kakve skupine će se boriti za vlast kakve kakvu vanjsku politiku će voditi, te kako će se u konačnici odnositi prema svojim sunarodnjacima.*“⁴²

Jedno od mogućih rješenja koje bi obeshrabilo sva buduća nedemokratska preuzimanja vlasti jest prijedlog zakona kojim se osigurava da samo ustavno demokratske vlade mogu zakonito izvršiti prijenos vlasništva. Time se ujedno i sprječava neku vladu da priznaje pravo vlasništva nad imovinom stečenom od prethodne vlade koja nema ustavnu legitimnost. Jednom kada dođu na vlast, represivni režimi mogu predati javno vlasništvo kome god žele. No ovim prijedlogom zakona se želi utjecati na one koji će primiti to javno dobro jer će zakon služiti kao svojevrsno upozorenje da će im ta imovina, ukoliko je prihvate, biti oduzeta⁴³.

Pogge se nada da bi ovakvo rješenje smanjilo prihode koje autoritativni režimi mogu ostvariti putem prodaje resursa. Diktatori više ne bi imali prihode koji su im nužni da ostanu na vlasti te nasilno preuzimanje teritorija bogatog resursima ne bi više imalo smisla jer te resurse ne bi imali kome prodati. Samim time bi se smanjila stopa nasilja, područje bi postalo stabilnije te bi imalo veće mogućnosti za oporavak i ekonomski razvoj.

Dodatan problem stvara činjenica da ekonomije bogatih zemalja uveliko ovise o nafti i sirovinama koje dolaze iz nedemokratskih zemalja. Ukoliko se zabrani kupovanje nafte od nedemokratskih režima to bi dovelo do porasta cijena nafte što bi u konačnici smanjilo napredak bogatih zemalja. Globalna ekonomija bazira se na interesima bogatih zemalja te privilegija resursa koju Pogge spominje itekako doprinosi tim zemljama jer im osigurava stalan izvor sirovina po niskim cijenama. Bogate zemlje su te koje imaju najviše koristi od trenutnog stanja na globalnom tržištu. „*Podržavajući trenutni ekonomski poredak, građani i vlade bogatih zemalja značajno doprinose globalnom siromaštvu te zbog toga snose i određenu moralnu odgovornost.*“⁴⁴

Najveće prepreke koje sprječavaju napredak siromašnih zemalja su političke naravi. Represivni režimi i razvijene zemlje imaju vrlo moćan zajednički interes da blokiraju reforme koje bi mogle dovesti do promjena. Bogate demokratske zemlje su te koje imaju

⁴¹ (Singer, 2005)

⁴² (Pogge, 2002, str. 115) Vlastiti prijevod

⁴³ (Pogge, 2002)

⁴⁴ (Pogge, 2002, str. 115) Vlastiti prijevod

moralu i kauzalnu odgovornost za trenutno stanje u siromašnim zemljama. Zbog svojeg načina trgovanja one onemogućavaju najsiromašnijim stanovnicima svijeta da se izbore za svoja osnovna prava.⁴⁵ Bogate zemlje nameću, a represivni režimi dodatno potiču dva aspekta međunarodnog ekonomskog poretka, prethodno navedene privilegije „*znatno utječu na to kakve skupine će se boriti za vlast, kakve kakvu vanjsku politiku će voditi, te kako će se u konačnici odnositi prema svojim sunarodnjacima.*“⁴⁶

⁴⁵ (Pogge, 2002)

⁴⁶ (Pogge, 2002, str. 115) Vlastiti prijevod

7 JAČANJE DEMOKRACIJE

„U trenutnom globalnom poretku, siromašni stanovnici su odgovorni za dugove nastale od strane nelegitimnih vladara. Nakon što su pretrpjeli ekstremno nasilje i teror, prisiljeni su sami platiti za oružje koje je korišteno protiv njih.““ ... ova internacionalna praksa doprinosi učestalosti nedemokratskih vlada u zemljama u razvoju, te se građani tih zemalja zalažu za izmjenu takve prakse.“⁴⁷

Jedan od načina na koji kojeg možemo pomoći siromašnim zemljama je uvođenje amandmana kojim će se osigurati da dugovi nastali pod vodstvom nelegitimnih vladara ne postanu javni dug. Time bi se osiguralo da demokratska vlada nasljednica ne mora snositi teret svojih nelegitimnih prethodnika. Vlade bogatih zemalja su, zajedno sa financijskim institucijama, do sada podržavale svoje banke u pokušaju prisilne naplate dugovanja. No, kada bi takav amandman prošao, smatra Pogge, vlade bi imale pravo odbiti zahtjeve stranih kreditora s obzirom da oni više ne bi imali potporu vlastite vlade.

Pogge to pojašnjava na sljedećem primjeru. Zamislimo situaciju u kojoj stanovnici Brazila pomoću svojih izabраниh predstavnika traže strane banke da ne posuđuju novac nelegitimnim vladama, te da pomoću prethodno navedenog amandmana osiguraju da buduće vlade mogu odbiti otplatu duga svojih nelegitimnih prethodnika. Ukoliko neka skupina uspije preuzeti vlast putem vojnog udara te zatraži zajam od banke sa sjedištem u SAD-u, njena nasljednica neće morati vraćati dugove nastale od strane represivnog režima. Banke koje budu htjele prisilno naplatiti dugove pokušat će tražiti pomoć od svoje vlade, no Pogge smatra da će vlada, zbog pritiska okoline i ozbiljnosti situacije ipak biti odustati od takvog nauma.⁴⁸

Uvođenje takvog amandmana povećalo bi rizik koji dolazi sa posuđivanjem novca represivnim režimima jer bi banke bile suočene sa mogućim scenarijem u kojem gube ogromne svote novca. Time bi se dakle, smanjila svota koju nedemokratske vlade mogu ostvariti putem zajma. Represivni režimi bi imali manji pristup novcu dok bi se istovremeno zaštitile demokratske vlade koje bi zadržale pravo na zajam.

S obzirom da je u nekim slučajevima teško odrediti je li neka vlada zaista legitimna, banke će u većini slučajeva odbiti zajam bilo kojoj vladi koja je prihvatila ovaj amandman u strahu od mogućeg gubitka novca.⁴⁹ Kako bi se riješio ovaj problem, Pogge se zalaže za

⁴⁷ (Pogge, 2002, str. 161). Vlastiti prijevod

⁴⁸ (Pogge, 2002)

⁴⁹ Možda se u budućnosti otkrije da je vlada ipak bila nelegitimna, da je počinila izbornu prijevaru ili da je prekršila svoje ustavne ovlasti.

stvaranje međunarodne komisije koja će biti sastavljena od nezavisnih i uglednih dužnosnika koji će moći jasno procijeniti je li neka skupina ostvarila političku moć na legitiman način ili ne. Zemlje koje prihvate prethodno navedeni ustavni amandman trebale bi inicirati stvaranje nezavisne komisije za demokraciju⁵⁰ koja bi djelovala pod okriljem UN-a.

Postojanje mjerodavne komisije bi, smatra Pogge, odvratilo sve potencijalne diktatore i represivne režime jer bi im oduzelo pravo na zajam. Banke bi dakle mogle slobodno posuđivati onim vladama koje nisu proglašene neustavnima od strane komisije za demokraciju. Takva komisija morala bi imati jasan kriterij za procjenu ustavnosti te bi trebala uzeti u obzir način na koji se interpretiraju i provode ustavne odredbe u toj zemlji.⁵¹

U zemljama sa krhkom demokracijom uvijek postoji mogućnost da će se ponovo pojaviti neka autoritativna vlada bez obzira na usvajanje predloženog amandmana. Imajući na umu da u svakom trenutku vlast ponovo može postati nedemokratska, banke neće tako lako pozajmiti novac demokracijama u razvoju. Kao dodatnu sigurnost Pogge stoga predlaže osnivanje međunarodnog „Demokratskog Fonda“⁵² čija je svrha smanjenje rizika koji dolazi sa posuđivanjem novaca zemljama u razvoju. Time bi demokratske vlade sačuvala mogućnost zajma koji im je prijeko potreban kako bi potaknule vlastiti ekonomski razvoj.⁵³

⁵⁰ Pogge ovo naziva Democracy Panel.

⁵¹ S obzirom da ustav uključuje i više od samoga teksta.
(Pogge, 2002)

⁵² International Democratic Loan Guarantee Fund

⁵³ (Pogge, 2002)

8 GLOBALNA DIVIDENDA NA RESURSE

Još jedno od mogućih rješenja je uvođenje globalnog poreza na resurse kojim bi se poboljšalo stanje najsiromašnijih stanovnika svijeta. Razmatrajući ovu ideju, Pogge predlaže sustav u kojem „države i njihove vlade neće imati potpuna prava vlasništva nad resursima, već će se od njih zahtijevati da podijele mali dio vrijednosti nekih resursa koje odluče prodati ili koristiti.“⁵⁴

Iako je prvotno govorio o porezu, Pogge to sada naziva dividendom jer se uplata koju države moraju izvršiti „temelji na ideji da siromašni stanovnici svijeta posjeduju neotuđivi dio svih prirodnih resursa.“⁵⁵ Prihodi od globalne dividende će se zatim koristiti kako bi se osiguralo da svi ljudi mogu zadovoljiti svoje osnovne životne potrebe. Cilj nije samo unaprijediti prehranu, medicinsku skrb i higijenske uvjete već i osigurati zaštitu i ispunjenje osobnih interesa⁵⁶. Svrha globalne dividende na resurse je „pokazati da postoje alternativni načini za organizaciju globalnog ekonomskog poretka“⁵⁷ te da različite mogućnosti itekako mogu doprinijeti u smanjenju globalnog siromaštva.

Pogge smatra da bi početna stopa od 1 posto od ukupnih globalnih prihoda koji iznose 312 milijardi američkih dolara godišnje, bila dovoljna za postizanje značajnih rezultata. Takva dividenda trebala bi biti prihvaćena ne samo na temelju milosrđa, već i na temelju pravde. Razvijene zemlje su uključene u institucionalne prakse koje su dovele do trenutne nejednakosti, te zbog toga imaju dužnost suzdržavati se od tih praksi i nadoknaditi negativne učinke istih.

Tri su glavne teze kojima Pogge pokazuje da postoji kauzalna veza između bogatstva razvijenih zemalja i siromaštva nerazvijenih. „Sva tri pristupa pokazuju da je postojeća globalna nejednakost nepravedna te da njeno prisilno održavanje vodi do kršenja negativne dužnosti“⁵⁸. Također, sve tri ukazuju na nužnost reforme kao sljedećeg koraka prema postizanju pravednosti.“⁵⁹

Prva govori u učincima zajedničkog institucionalnog poretka koji je nametnut od strane razvijenih zemalja, te koji utječe na živote ljudi diljem svijeta. „Sama prisutnost i

⁵⁴ (Pogge, 2002, str. 196) Vlastiti prijevod

⁵⁵ (Pogge, 2002, str. 196) Vlastiti prijevod

⁵⁶ To također uključuje slobodu od ropstva, pravo pristupa tržištu rada, mogućnost školovanja i sl.

⁵⁷ (Pogge, 2002, str. 197) Vlastiti prijevod

⁵⁸ Negativna dužnost uključuje suzdržavanje od radnji kojima drugima činimo loše. Točnije, pozitivne dužnosti zahtijevaju od nas da činimo dobro dok nam negativne brane da činimo nešto što je moralno loše. Kada sudjelujemo u sustavu koji drugima čini loše, mi time kršimo našu negativnu dužnost jer doprinosimo njihovoj patnji.

⁵⁹ (Pogge, 2002, str. 199) Vlastiti prijevod

važnost zajedničkih institucija pokazuje koliko utječemo na globalno siromaštvo pomoću investicija, zajmova, trgovine, mita, izvoza i sl. Opstanak stanovnika diljem svijeta često ovisi o našim potrošačkim odabirima.⁶⁰“ Bogate zemlje koriste svoju moć kako bi utjecale na pravila svjetske ekonomije na način da ih prilagode svojim interesima. Čineći to, onemogućile su ekonomski razvoj najsiromašnijih stanovnika svijeta.⁶¹

Druga teza koju Pogge navodi je isključenje siromašnih iz korištenja prirodnih resursa. Trenutna raspodjela prirodnih bogatstva nije ujednačena. Bogati pojedinci koriste veći dio svjetskih resursa bez da da plaćaju ikakvu naknadu zbog svoje neproporcionalne potrošnje. „Građani i vlade bogatih zemalja krše negativnu dužnost kada, u suradnji sa vladajućom elitom siromašnih zemalja, lišavaju njihove stanovnike proporcionalnog udjela u trgovanju sirovinama.⁶²“

Treća teza govori o posljedicama koje je nasilna prošlost ostavila nad brojnim zemljama svijeta. „Trenutni položaj svjetskog siromaštva dodatno je otežan zbog teške prošlosti koja uključuje osvajanja, kolonizaciju, ropstvo, ugnjetavanje i genocid, te koja je dovela do uništenja brojnih institucija i kultura.“⁶³ Globalna dividenda na resurse, smatra Pogge, uvelike bi pomogla najsiromašnijim stanovnicima svijeta koji su, zbog same prisutnosti resursa na nekom području, stoljećima bili osuđeni na patnju i loše uvjete života.

⁶⁰ (Pogge, 2002, str. 199) Vlastiti prijevod

⁶¹ (Pogge, 2002)

⁶² (Pogge, 2002, str. 203) Vlastiti prijevod

⁶³ (Pogge, 2002, str. 203) Vlastiti prijevod

9 ZAKLJUČAK

U zemljama kojima vladaju represivni režimi, čiji su stanovnici lišeni osnovnih ljudskih prava i sloboda, resursi postaju prokletstvo. Prihod od prodaje koristi se za jačanje onih na vlasti, svakodnevno izbijaju sukobi zbog stalnog nadmetanja za prevlast nad resursima, a narod i dalje pati.

Neka od prethodno navedenih rješenja mogu zaustaviti sumanuto bogaćenje pripadnika represivnih režima diljem svijeta. Bez mogućnosti prodaje sirovina, oni ostaju bez izvora prihoda koji im je nužan kako bi nastavili svoju dominaciju. S obzirom da je problem trgovanja resursima usko povezan sa globalnim siromaštvom, prvi korak u poboljšanju životnih uvjeta najsiromašnijih ljudi svijeta je pravilna primjena prava vlasništva koja već imaju.⁶⁴

Ljudi u zemljama u razvoju bi manje patili kada bi se ljudi u razvijenim zemljama više zanimali za vanjsku politiku svoje zemlje. Građani razvijenih zemalja često ne znaju kakve internacionalne politike se vode u njihovo ime. Kada je riječ o demokraciji, većina zaboravlja da ona osim prava, uključuje i brojne odgovornosti. Kada se građani ne žele informirati o trgovinskim praksama svoje zemlje, te kakav utjecaj one imaju na druge, oni krše jedan aspekt demokracije. Za stanje u drugim zemljama često krivimo diktatore bez da uzmemo u obzir podršku koju im naše vlade daju kada s njima trguju.⁶⁵

⁶⁴ (Wenar, 2008)

⁶⁵ (Pogge, 2002)

10 LITERATURA

- Collier, P., & Hoeffler, A. (2004). Greed and grievance in civil war. *Oxford Economic Papers* 56, 563-595. Oxford University Press.
- (2018). *Freedom in the World*. Freedom House.
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima. (n.d.).
- Norwegian Petroleum*. (20. Kolovoz 2019.). Dohvaćeno iz <https://www.norskpetroleum.no/en/economy/governments-revenues/>
- Pogge, T. W. (2002). *World Poverty and Human Rights*. Polity Press.
- Programme, U. N. (2016). *Human Development Report 2016*. New York.
- Singer, P. (2005). *Jedan svijet - Etika globalizacije*. Zagreb: Ibis grafika.
- Wenar, L. (2008). Property Rights and the Resource Curse. *Philosophy & Public Affairs* 36, n. 1.

11 KAZALO KRATICA

BDP – Bruto domaći proizvod

HDI - Human Development Index

UN - Ujedinjeni Narodi

12 POPIS PRILOGA

Slika 1 Loš rezultat Ekvatorijalne Gvineje u ukupnom poretku zemalja UN-ovog izvješća o ljudskom razvoju iz 2016.godine.....	5
Slika 2 Norveška se našla na prvom mjestu UN-ovog izvješća o ljudskom razvoju iz 2016.godine.	6
Slika 3 Makroekonomski pokazatelji za naftni sektor u 2019.....	7
Slika 4 Popis 12 zemalja sa najgorim ocjenama iz kategorije političkih prava i građanskih sloboda.....	11